

Asia: VN/16832/2024

Hallituksen esitys rikoslain 16 luvun muuttamiseksi (sinivilkkusabotaasi)

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Yleistä

Syyttäjälaitos pitää lähtökohtaisesti kannatettavana, että poliisin, pelastustoimen ja ensihoidon häiriötöntä toimintaa suojataan rikosoikeudellisin keinoin.

Ehdotettujen lainmuutosten tavoitteena on tuoda rikosoikeudellisen suojan piiriin myös ne toimijat, jotka eivät hoida tehtäviään virkasuhteessa tai siihen rinnastuvassa asemassa. Lainmuutos selkeyttää julkisen vallan käyttöön liittyviä tulkintaongelmia, koska uusien säännösten soveltaminen ei edellytä, että teon kohteena olevaan toimeen liittyisi julkisen vallan käyttöä. Vaikka sinivilkkusabotaasiksi nimetty ilmiö ei ole Suomessa samanlainen ongelma kuin Ruotsissa, mahdollisesti tulevaisuudessa edessä olevaan kielteiseen kehitykseen on syytä reagoida etukäteen.

Syyttäjälaitos pitää tärkeänä, että lainsäätäjä kiinnittäisi huomiota ehdotettujen säännösten sisältämien termien määrittelyyn ja tarkkarajaisuuteen sekä helpottaisi käytännön lainsoveltajan työtä kirjaamalla esitykseen kattavasti erilaisia lainsoveltamisen esimerkkejä. Erityisesti tulevia lainkonkurrenssitilanteita silmällä pitäen esityksestä tulisi selkeästi käydä ilmi, mikä on uusien säännösten suojeltava oikeushyvä.

Rangaistusasteikot

Ehdotuksen mukaan poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamisesta tuomittaisiin vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi, jollei muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Jos poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, tuomittaisiin tekijä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Säännöksellä olisi esityksen mukaan vaikutusta rangaistuksen määräämisessä ankaroituvaan suuntaan, koska uusi säännös kattaisi esimerkiksi pahoinpitelyn ja laittoman uhkauksen kaltaisia tekoja. Syyttäjälaitos pitää perusteltuna sitä, että poliisi- tai hälytystoimintaan kohdistuva moitittava menettely on riittävän ankarasti rangaistavaa.

Poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevan säännöksen kattama moitittavan menettelyn ala on laaja ja kattaa varsin erilaisia tekoja. Sen vuoksi esityksen mukaan säännöksen minimirangaistus olisi virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta tuomittavasta 4 kuukauden minimistä poiketen vankeuden yleinen minimi. Tämä on Syyttäjälaitoksen mielestä perusteltua, jotta lainkäyttäjä pystyy mittaamaan rangaistuksen teon moitittavuuden edellyttämällä tavalla esimerkiksi vahingontekotyypisissä teoissa.

Tunnusmerkistöjen selkeys

Ehdotetun säännöksen mukaan se, joka estää tai olennaisesti vaikeuttaa poliisi- tai hälytystoimintaa 1) käyttämällä tai uhkaamalla käyttää väkivaltaa poliisin taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnan henkilökuntaan kuuluvaa kohtaan... Sitä, mitä tarkoitetaan poliisitoiminnalla ja hälytystoiminnalla taikka pelastus- tai ensihoitotoiminnalla, ei laissa määritellä tarkemmin. Lain soveltamisen ennakoitavuuden näkökulmasta Syyttäjälaitos esittää harkittavaksi, tulisiko mainitut termit määritellä laissa. Tulevia soveltamistilanteita helpottaisivat myös useammat esimerkkitalanteet, jotka lainsäätäjä on ajatellut kuuluvan lainsoveltamisen piiriin.

Esityksessä todetaan, että poliisi- tai hälytystoiminnan vaikeuttamista koskeva säännös olisi ensisijainen esimerkiksi suhteessa pahoinpitelyrikokseen. Tämä poikkeaa oikeuskäytännöstä, jossa on katsottu, että pahoinpitely ei sisälly esimerkiksi virkamiehen väkivaltaiseen vastustamiseen. Korkein oikeus on todennut molempien rikossäännösten tulevan sovellettaviksi, jos lievemmin rangaistavalla pahoinpitelysäännöksellä suojellaan eri oikeushyvää kuin ankarammin säännellyllä (KKO 2021:7). Syyttäjälaitos esittää harkittavaksi joko toissijaisuuslausekkeen poistamista säännöksestä kokonaan, jolloin noudatettaisiin vallitsevaa oikeuskäytäntöä tai ainakin perustelujen selkeyttämistä tältä osin.

Ehdotetun säännöksen 2 kohdassa vaikeuttamisena on mainittu vain anastaminen ja vahingoittaminen. Syyttäjälaitos pitää ongelmallisena sitä, ettei ajoneuvon tai välineiden käytön estämistä mainita lainkaan. Hälytysajoneuvon käytön estäminen esimerkiksi ihmismuurilla, toisella ajoneuvolla, piikkimatolla taikka kaadetulla puulla voinee tarkoittaa hälytystehtävän hoidon täydellistä keskeytymistä jopa kohtalokkain seurauksin. Hälytysajoneuvon tuulilasin vahingoittaminen ei estä hälytystehtävää, mutta tielle poikittain parkkeerattu kuorma-auto sen estää. Ensimmäinen olisi esitettävien säännösten mukaisesti vaikeuttamista, mutta jälkimmäinen vain lievempää haittaamista, vaikka jälkimmäinen tosiasiallisesti olisi vaarallisempaa ja vahingollisempaa toimintaa.

Edellä mainitusta syystä Syyttäjälaitos esittää, että 2 kohtaan lisätään rangaistavaksi menettelyksi myös ajoneuvon tai välineiden käytön estäminen.

Tavoitteiden saavuttaminen ehdotetuilla lainsäädäntömuutoksilla

Uusien säännösten katsotaan esityksen mukaan tehostavan yhteiskunnan reagointia poliisi- ja hälytystoiminnassa työskenteleviin henkilöihin kohdistuvaa väkivaltaa ja sillä uhkailua vastaan ja parantavan tällaisen käyttäytymisen uhriksi joutuvien henkilöiden asemaa, koska säännösten enimmäisrangaistukset vastaisivat rikoslain 16 luvun 1–2 §:ssä säädettyjen vastustamisrikosten enimmäisrangaistuksia. Säännösten soveltamisen edellytyksenä ei enää olisi se, että henkilö käyttää tehtävässään julkista valtaa.

Toisaalta esityksessä todetaan, että kriminalisointi koskee rikoslaissa jo suurelta osin rangaistavaksi säädeltyä toimintaa. Rikoksia ennaltaehkäisevän vaikutuksen katsotaankin tulevan lähinnä siitä, kun tekoa arvioidaan poliisi- ja hälytystoiminnan vaikeuttamista koskevan säännöksen mukaisesti lievempien rangaistussäännösten sijaan. Rikollisen käyttäytymisen ennaltaehkäisevää vaikutusta esityksen mukaan merkittävästi kuitenkin vähentää se, että tekijät ovat pääsääntöisesti päihteiden alaisia tai muuten tokkuraisia ja sekavasti käyttäytyviä.

Lisäksi merkittävänä ongelmana voidaan Syyttäjälaitoksen mielestä pitää myös sitä, etteivät ehdotetulla säännöksellä suojattuihin henkilöihin kohdistuneet teot edes tule poliisin tietoon. Syyksi tälle on esityksessä referoidun kyselytutkimuksen perusteella ilmoitettu muun muassa se, että jättämällä tekemättä rikosilmoituksen pääsee helpommalla. Edellä kuvattuja ongelmia ehdotetut uudet rangaistussäännökset eivät ratkaise.

Ehdotusten vaikutukset

Uusilla säännöksillä ei liene merkittävää työtä lisäävää vaikutusta syyttäjätöimintaan, mikäli ehdotuksen jatkotyöskentelyssä selkiytetään edellä kuvattuja lain soveltamiseen liittyviä ongelmakohtia.

Koivisto Ari-Pekka
Syyttäjälaitos

Korvenmaa Jenni
Syyttäjälaitos